

**Муниципальный этап республиканской олимпиады
школьников по марийскому языку и литературе
2021 - 2022 учебный год
10 класс**

Чылаже – 140 балл.

Пашалан 180 минут пуалтеш.

1. Шомак-влакым кызытсе мутерын (2011 ий) йодмыжо почеш марла возен ончыктыза.

Простой предложений, сложный предложений, препинаний знак, паузо, наклонений.

(5 балл)

2. Шомак-влакым чын возыза.

Йол + пундаш, кид + шўм, илыш + корно, сурт + пого, сурт + пече.

(5 балл)

3. Синоним радамым ыштыза.

Лўшкаш.

(5 балл)

4. Чарналтыш пале-влакым чын шынден возен налза, ойлончо-влакын тўн ойыртемаштым ончыктыза.

Уремыште йўд йўштö яндар чесле юж тылзе волгалтара Игнатий латкок шагатан сменяште Ирман омо уке шокшыракын чийышат кудывечыш лекте. (М. Ушакова.)

(10 балл: 5 балл – чарналтыш палым чын шындымылан,
5 балл – ойлончо-влакым лончылымылан)

5. Ойлончо-влакым член шот дене лончылыза, кажне шомакын ойлымаш ужашыжым ончыктыза.

– Евдокия Петровна, а те паша герой улыда, чапланыше айдеме?..

– Мом манаш? Чапле паша чапым шара, но эн ончычак чап нерген огыл шоныман, а паша нерген. Кинде, мемнан илышнам аралыше, нерген шоныман. Изинек пален кушса: кинде – тургыжланыше енын паша саскаже. (В. Смирнов семын.)

(10 балл: 5 балл – член шот дене лончылымылан,
5 балл – ойлымаш ужашым ончыктымылан)

6. Шомак-влакым состав дене лончылыза.

Лүдшын-вожылшын, нимучашдыме, лывыгочшо, илемыштемже, ача-аваландаже.

(5 балл)

7. Схемылан келшыше шомак-влакым кычал муза:

(5 балл)

8. Вияш ойым ойлончын түрлө верышкыже шындыза, чарналтыш пале-влакым кузе шындымым схеме дене ончыктыза; кажне схемылан ойлончым чоҥыза.

(5 балл)

9. Текстым могай стиль дене возымо? Стиль ойыртемем палаш полшышо мут ден муткылдыш-влакым возен лука.

Возаш полшышо ятыр йодышым рашемдымек, В. Горохов 1979 ий кенжежым эпический произведенийым возаш тўналеш. Икмыняр тўналтыш ужашыже-влак шочыт. Эпический поэмын моло ужашыже-влак 2011 ий апрель-сентябрь тылзе гутлаште возалтыныт. 2012 ийыште автор «Регеж

карман» у произведенийым эпос семын савыктен. Тудо көргө сынже, возымо ойыртемже, жанр сынже дене чынжым гын эпический поэме. (И.С. Иванов.)

(5 балл)

10. Ик тувыр дене шоген кодаш кӱэмалтше савыртышым умылтарен, ойлончым чоңыза.

(5 балл)

11. «Шӧртнӧ шыже» сылнымутан кӱчык текстым чоңыза.

(10 балл: 5 балл – содержаниялан,

5 балл – йонгылыш деч посна возымылан)

12. Поэт, писатель-влакын фамилий ден лӱм да ачалӱмыштым чын ушыза.

А) Майоров	Владимир Алексеевич
Б) Столяров	Василий Степанович
В) Мухин	Яков Павлович
Г) Логинов	Геннадий Валерианович
Д) Ильяков	Юрий Михайлович
Е) Алексеев	Иван Иванович
Ё) Иванов	Никандр Филиппович
Ж) Еремеев	Никандр Сергеевич
З) Артамонов	Вениамин Михайлович
И) Кудряшов	Михаил Иванович

(10 балл: кажне чын ушымо лӱмлан ик балл дене)

13. Пуымо ужаш-влакым могай произведений гыч налмым палемдыза. Авторын лӱмжым возыза.

А) Элыксан келге лумышто шунгалт-шунгалт ошкылаш тырша, пирымат эскера. Вичкыж кыдалан, кӱжгӧ почан шем янлык кудалтен кодымо пижсерге дек лӱдмӧ семын шекланен мийыш да шогале. Тиде

жапыште йоча-влак мыняр-гынат ончыко кайышт, а ир янлык почеш кодо. Но тире угыч тарваныш, тисеште гына.

Б) Нине пӧртлаште весела сӱан-влак гӱжлен-лӱшкен эртенят, йоча-влак шочыныт, кушкыныт, ала-мыняр тукум йол ӱмбаке шогалын. Нине пӧртлаштак коленыт, кунар еным вес тӱняшке ужатеныт. Муреныт, шортыныт, вурседылыныт, воштылыныт, ваш йӧратеныт, кредалынытат. Икманаш, иленыт, а ылышыште мо гына ок лий шол. Пӧртиӧ, пырдыжше-влак чыла ужыныт, чыла колыныт – озаит дене пырля иленыт.

В) Кенета кӱшнӧ шкенам самолет йӱкым колеш. Тунамак каваште шуко ракет ылыжалта да пӱтынӧ тысе вер кечывал кече гай волгалтеш. Мемнан могырышто, мланде мӱгыралтме гай шоктен, пушко-влак залп дене перат. Тӧваште, мландым чытырыктен, шем менге-влак шогалыт. Мемнан орудий-влак мӱгырат, пулемет-влак тототлат. Тӧвам, тул дене леведын, ыштыраш шурымыла шураш.

Г) Мый шкежат музыкым йӧратыме шотышто ачамым поктенам ала-мо. Изинекак тӱрлӧ музыклан шӱман улам. Кызыт теве гармонь да баян дене сай шоктем, манытыс... Эх, чынжымак музыкант лияш ыле!..

(8 балл: ужаш-влакым могай произведений гыч налмым палымылан 1 балл дене, авторым палымылан – 1 балл дене)

14. Герой-влакын могай произведений гыч улмыштым палемдыза. Произведенийын авторжым возыза.

- А) Григорий Петрович
- Б) Пекпаева Марина
- В) Кузи вате
- Г) Курай

Д) Виктор Эманов

(10 балл: герой-влакын могай произведений гыч улмыштым палымылан 5 балл, произведенийын авторжым палымылан – 5 балл)

15. Марий писатель-влакын могай драмыштым паледа? Лўмыштым возыза.

(5 балл: кажне лўмлан 1 балл дене, 5 лўм деч шуко возен гынат, 5 баллым веле шындыман)

16. Кажне тўшкаште «кумшо утым» муза. Моланжым рашемден кодыза.

- А) амфибрахий, анапест, хорей
- Б) роман, романс, ойлымаш
- В) метафор, эпитет, муро
- Г) мыскара, сатира, новелла
- Д) драме, опер, либретто

(10 балл: кажне тўшкаште «кумшо утым» чын палемдымылан 1 балл дене, рашемден кодымылан – 1 балл дене)

17. «Алдиар» оперылан либреттым возышо авторын лўмжō.

(3 балл)

18. Мо тугай символ?

(3 балл)

19. Текстым лудын лекса, вуймутым пуыза. Темыжым, тўн шонымашыжым палемдыза.

*Кодшо ийысе паренге пасушто ынде еҥ-влак эреак койыт – нуреш кодшо **паренгым** кычалыт. Каван олмыштат нурged коштыт – йогышо пырчым погат. Авамат тенгече каван пундашысе шўльым*

үштын конден, конгаиш коштен да вакшеш йонгыштаи ямдыла. «Кеч
пел пуд **чоло** ложаиш лектеш гынат, пеш йөра», – манеш. Мыят таче,
школ гыч толмек, изишак паренге шүрым кочкым да, ведрaм,
күртнныгoльмым налын, нурыи кайышым. Идым гыч төр **пасу** деке
лишемым. Ончем, вич кугу кайык коеш. Могай кайык улыт? Йолышт
кужу, шүйышт кужу, вичкыж. Тиде турня-влак вет! Илышыштем
первый гана турням лишыч ужам. Шыпак ончен шoгем. Нуно, кумык
лийын, мландыште ала-мом чүнген ошкылыт. Очыни, кочкышым
кычалыт. Нунат шуженыт докан. Вет кужу корным эрташышт
пернен. Мый веле огыл шуженaм улмaиш. Лишкышт миен, пуныштым
ниялтен ончымо шуэш. Сайынак ужaиш манын, нунын деке лишемaиш
тўгальым, да нуно, мыйым ончалын, шулдырыштым лупшкеден,
куржаиш тўгальыч. Тыге икмынар куржмеке, южышко эркын
нөлтагыч. Шулдырыштым «Чевеpын, рвезе» манишыла рўзaлгышт.
Нунын шогылтмо верыи мийышым. Ончем – кайык-влак мландым
чүнген коштыныт. Очыни, кодшо ийын нуреш кодшо да теле гоч
крахмaлыи савырныше паренгым кочкыныт. Мыят тиде кундемыштак
тыгай паренгым кычалаиш тўгальым. Лапкатаpак верыште мландеш
паренге шукак кодын, рокым кольмо дене күнчем да мылам кызыт
моткоч шерге уло паренгым, эскерен налын, ведрaшкем оптем.
Вашкерак ведрaм темaиш ыле. Ала турня-влак вес вере волен шинчыи
манын, йыр ончалым – уке, каеныт. Чонлан ала-мо йокрок чучын
колгыи. Мўшкырат көргыи шупшештмыла чучеш. Кечат мыйым,
шужышо рвезым, пуйто чaмaнa: тупем шокшо кидише дене вўчка. Пасу
але нoчко, ненче мландеш йыдалем изиш гына пижын ыи код, йөра эше
кандыра таза. Пел ведрa наpe паренгым погышым да корно вельиш
тарванышым. Мөнгө вашкем. Тиде пел ведрa денaт авaм крахмaл
мелнам ятырак күзшт кертеш. (В. Любимов.)

(5 балл: вуймутым пуымылан 1 балл, темым чын пaлемдымылан –
2 балл, тўн шонымашым чын ончыктымылан – 2 балл)

20. 8-ше пашаште пуымо текстыште палемдыме мут-влаклан синоним-шамычым ыштыза.

(6 балл: кажне шомаклан синоним радамым
тичмашын пуымылан 2 балл дене)

21. «Мыйын лу илышем лиеш ыле гын...» шонкалымашан изи сочиненийым возыза.

(10 балл: пеш онай, грамматический йонылыш-влак деч посна возымо сочиненийлан, начарраклан изирак балл)